

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเน้นทำการวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่ม ออมทรัพย์เพื่อการผลิตเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรชุมชนต่างๆ ภายในชุมชน ดังนั้น เพื่อให้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยจึงได้ทำการรวบรวมและแยกประเภทของแนวคิด ทฤษฎีและ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องออกเป็น 6 ส่วน ดังนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่ม
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับชุมชน
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาองค์กรชุมชน
- 2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการออมทรัพย์
- 2.5 แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต
- 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่ม

กลุ่มเกิดจากความต้องการของมนุษย์ที่ต้องการรวมกลุ่มกัน เพื่อมุ่งหวังที่จะพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน กลุ่มคนที่มารวมกัน มุ่งหวังจะทำกิจกรรมร่วมกัน ย่อมจะก่อให้เกิดพลัง และมีโอกาสช่วยให้กิจกรรมนั้นประสบความสำเร็จด้วยดี

2.1.1 ความหมายของกลุ่ม

อาภรณ์พันธ์ จันทร์สว่าง (2525 : 53) ให้ความหมายว่ากลุ่มหมายถึง การรวมตัวกันของปัจเจกบุคคล ซึ่งมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และทำให้เขาต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ในระดับหนึ่งกลุ่มต้องมีสมาชิกซึ่งเป็นตัวสร้างความสัมพันธ์ในกลุ่มและกลุ่มจะต้องการปฏิสัมพันธ์โดยกลุ่มจะมีลักษณะที่สำคัญ 4 ประการ คือ

1. สมาชิกตั้งแต่สองคนขึ้นไปมารวมกัน
2. การมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างสมาชิก

3. จุดมุ่งหมายและการกระทำกิจกรรมร่วมกัน

4. พฤติกรรมตามบทบาทหน้าที่ของสมาชิก

วินิจ เกตุขำ และคมเพชร นัตรศุภกุล (2522 : 3) ให้ความหมายว่ากลุ่ม หมายถึง การที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปมารวมกัน โดยมีการติดต่อเกี่ยวข้องกับ (Interaction) และมีจุดมุ่งหมายที่จะกระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน

พัฒน์ บุญรัตพันธ์ (2516 : 148) กล่าวว่า กลุ่มในงานพัฒนาชุมชน หมายถึง มวลชนที่คิดได้ ร่วมกันได้ ตั้งแต่สองคนขึ้นไป และมารวมกันเพื่อดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง เมื่อรวมกันแล้วในที่สุดก็จะสามารถเกิดพลังขึ้น

จากความหมายข้างต้น สรุปได้ว่ากลุ่ม หมายถึง กลุ่มคนที่มีการรวมตัวกัน โดยมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน โดยกลุ่มอาจเกิดขึ้นจากความต้องการของมนุษย์ซึ่งมีมูลเหตุที่ทำให้เกิดกลุ่ม ตามแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2544 : 27) กล่าวถึงมูลเหตุที่ทำให้เกิดกลุ่มไว้ ดังนี้

1. การต้องการรายได้เพิ่มขึ้น อันเป็นมูลเหตุหลักที่พบในชุมชนเกือบทุกแห่ง ที่สำรวจ เนื่องจากคนในชุมชนมีรายได้ไม่พอเพียงต่อการครองชีพ

2. คนในชุมชนมีปัญหาด้านสุขภาพ จึงเกิดการรวมกลุ่มขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหา ดังกล่าว

3. ผู้นำและแกนนำชุมชนต้องการแก้ไขปัญหาภายในชุมชน โดยกระตุ้นให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของชุมชนตั้งแต่การร่วมคิดร่วมทำ ตลอดจนร่วมกันแก้ไขปัญหา

4. ได้รับการแนะนำ ส่งเสริม และสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ซึ่งพบว่าส่วนใหญ่หน่วยงานของรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนจะเป็นกลไกสำคัญในการกระตุ้นให้คนในชุมชนเกิดความตื่นตัวและรวมกลุ่มขึ้น

5. ความต้องการเงินทุนและความรู้เพื่อประกอบอาชีพพบว่าหน่วยงานของรัฐและเอกชนที่ให้การสนับสนุนเงินทุนหรือความรู้เพื่อประกอบอาชีพเสริมจะดำเนินการให้มีการรวมกลุ่ม

6. สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นการรวมกลุ่มเพื่อถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรม ไปยังรุ่นลูกรุ่นหลานรวมทั้งเพื่อเพิ่มผลผลิตให้เพียงพอต่อความต้องการของตลาด เช่น กลุ่มทอผ้าไหม กลุ่มจักสาน กลุ่มทำน้ำตาลโตนด

7. ความต้องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในรูปแบบต่างๆ เช่น การรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาแหล่งต้นน้ำลำธาร การอนุรักษ์ป่าชายเลน

8. กระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคม ที่เห็นได้ชัดเจน คือ กระแสชีวิตที่ทำให้คนหันมาบริโภคผลผลิตหรือหันมาใช้ผลิตภัณฑ์ที่ทำมาจากธรรมชาติมากขึ้นจึงได้มีการรวมกลุ่มกันเพื่อการแปรรูปสมุนไพร การปลูกผักปลอดสารพิษ

โดยสรุปแล้วการรวมกลุ่มจัดว่าเป็นยุทธวิธีหนึ่งในกระบวนการพัฒนาชุมชนที่จะช่วยให้บุคคลทำงานร่วมกันได้ เป็นการสร้างสรรค์ความรัก ความสามัคคี เพิ่มพลังในการทำงาน นอกจากนี้ กลุ่มยังเป็นช่องทางของการถ่ายทอดเทคโนโลยี และเป็นพลังต่อรองผลประโยชน์ของกิจกรรมต่างๆ

2.1.2 ประเภทของกลุ่ม

พัฒนา บุญยรัตพันธุ์ (2516 : 149-150) แบ่งประเภทของกลุ่มเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. กลุ่มที่เป็นทางการ (Formal Group) ซึ่งทุกฝ่ายภายในกลุ่มประเภทนี้ค่อนข้างจะมีระเบียบแบบแผนที่แน่นอน มีกฎเกณฑ์แบ่งความรับผิดชอบกัน เป็นกลุ่มที่มีขนาดค่อนข้างใหญ่กว่า มีพิธีการมากกว่าธรรมดา ถือหลักการติดต่อกันในทางสังคมเป็นใหญ่หรือเป็นกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นมาเพื่อปฏิบัติงานซึ่งต้องใช้ความชำนาญงานพิเศษ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะ

2. กลุ่มที่ไม่เป็นทางการ (Informal Group) กลุ่มนี้เกิดขึ้นได้โดยสมาชิกมารวมกันกันเองตามธรรมชาติ หรือที่เราเรียกกันว่ากลุ่มชนชาตินั้นเอง กลุ่มนี้มีขนาดค่อนข้างเล็ก

2.1.3 กระบวนการกลุ่ม

ดริค สาระวดี (2540 :136-139) กล่าวว่ากระบวนการกลุ่ม หมายถึง กระบวนการพัฒนาจิตสำนึกให้คนในชุมชน หรือกลุ่มเป้าหมายเห็นความสำคัญในการร่วมมือกันแก้ปัญหาด้วยตนเอง ฟังพาทอาศัยกันเอง ตลอดจนการกำหนดประเด็นที่จำเป็นต้องหาความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอก ขั้นตอนการทำงานเพื่อพัฒนาจิตสำนึกและดำเนินงานโดยกลุ่มมีหลายขั้นตอน กล่าวคือ

ขั้นตอนการเตรียมกลุ่ม (Group Preparation Stage)

เป็นการนำเอาข้อมูลของชุมชน ศักยภาพและปัญหาของกลุ่มเป้าหมาย ตลอดจนผลการวิเคราะห์เบื้องต้นโดยนักวิจัยหรือคณะทำงานมานำเสนอและวิเคราะห์ร่วมกันกับเจ้าหน้าที่ที่เป็นผู้ประสานงาน และชาวบ้านเพื่อแสวงหาวิธีแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมและสอดคล้องกับเงื่อนไขความสามารถของชุมชน

ขั้นกลุ่มเรียนรู้ (Group Learning Stage)

เป็นการนำเสนอแลกเปลี่ยนข้อมูลต่างๆ กับกลุ่ม ทั้งการจัดศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับกลุ่มอื่นๆ หรืออีกนัยหนึ่งคือ การให้การศึกษาแก่ชาวบ้าน ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยบุคคลหรือวิทยากรที่มีความรู้ และเป็นนักปฏิบัติ ทำหน้าที่แลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น และให้ข้อคิดแก่ชาวบ้าน เป็นการเปิดโลกทัศน์ และสร้างแนวคิดทางเลือกใหม่แก่ชาวบ้าน รวมทั้งการปรับปรุงเทคโนโลยี อันนำไปสู่การพัฒนากิจกรรมในที่สุด วิธีการเรียนรู้จากวิทยากรท้องถิ่นที่ผ่านมาพบว่ามีน่าสนใจกว่าสำหรับชาวบ้านและชาวบ้านสามารถเรียนรู้ได้มากกว่าการเรียนรู้จากนักวิชาการ

ขั้นดำเนินกิจกรรมหรือกลุ่มกิจกรรม (Action Group)

จะต้องมีการบริหารจัดการกลุ่มอย่างเหมาะสม สมาชิกและกรรมการจะต้องได้รับประโยชน์อย่างยุติธรรม กลุ่มกิจกรรมหลายกลุ่มมีโครงสร้างการทำงานเกี่ยวข้องกัน

พัฒน์ บุญรัตน์ (2516 : 150-166) กล่าวถึงกระบวนการเสริมสร้างและพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่ม โดยได้อธิบายหลักการส่งเสริมการรวมกลุ่ม เรียกว่า “หลักการรวมกลุ่ม 3 ขั้น 8 ตอน จัดเป็นพื้นฐานของการเสริมสร้างกลุ่มและเครือข่าย ซึ่งประกอบด้วย

ขั้นที่ 1 ว่าด้วยการจัดตั้งกลุ่ม

การจัดตั้งกลุ่ม เป็นขั้นตอนที่สำคัญยิ่ง เพราะหากได้ดำเนินการจัดตั้งให้ถูกวิธีทุกขั้นตอนแต่เริ่มแรก ก็จะทำให้กลุ่มมีคุณค่า และเจริญก้าวหน้าไปสู่ขั้นตอนอื่นได้ง่ายขึ้น ในการจัดตั้งมีหลักเกณฑ์ที่ควรยึดถืออยู่ 8 ตอน กล่าวคือ

ตอนที่ 1 ว่าด้วยการค้นหาผู้นำ หรือหน่วยงานของหมู่บ้าน

ตอนที่ 2 ว่าด้วยการหาความต้องการของแต่ละบุคคล ก่อนที่นำมากำหนดความต้องการร่วมของกลุ่ม

ตอนที่ 3 ว่าด้วยความสมัครใจในการเข้าร่วมกลุ่ม รวมถึงการสร้างความซื่อสัตย์ และความภักดีต่อกกลุ่ม

ตอนที่ 4 ว่าด้วยสิ่งแวดล้อมที่คล้ายคลึงกัน มีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน ทำให้สามารถทำงานร่วมกันได้ง่าย และเกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ตอนที่ 5 ว่าด้วยการมีวิถีใกล้เคียงกัน ทำให้มีความคิดอ่าน ความสนใจ ความต้องการและความสามารถในการทำงานใกล้เคียงกัน เข้าใจง่ายในการทำงาน

ตอนที่ 6 ว่าด้วยเพศเดียวกัน กิจกรรมบางอย่างอาจจำเป็นต้องแบ่งแยกเพศ ในขณะที่บางกิจกรรมอาจร่วมกันทำทั้งหญิงและชาย

ตอนที่ 7 ว่าด้วย การมีความสัมพันธ์ต่อกันไม่ขัดแย้ง การที่กลุ่มมีความสามัคคีกลมเกลียว ช่วยกันคิด ช่วยกันทำ จนทำให้งานกลุ่มสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

ตอนที่ 8 ว่าด้วยสถานการณ์บีบตัว หมายถึง สถานการณ์ที่จะทำให้คนรวมกันเพื่อความอยู่รอด เพื่อผลประโยชน์ ซึ่งตรงกับความต้องการของกลุ่มหรือสมาชิกที่จะมารวมกัน

สรุปแล้ว ในขั้นที่ 1 การจัดตั้งกลุ่มนี้มีส่วนประกอบที่สำคัญอยู่สามประการ คือ ตอนที่ 1 เป็นเรื่องเกี่ยวกับผู้นำกลุ่ม ตอนที่ 2-7 เป็นเรื่องเกี่ยวกับสมาชิกในกลุ่มและตอนที่ 8 เป็นเรื่องของสถานการณ์ ซึ่งถ้าหากมีครบส่วนประกอบทุกชนิดแล้วก็ย่อมจะเกิดกลุ่มขึ้นได้ นักพัฒนาจะต้องดำเนินการในขั้นนี้ให้รอบคอบ เพราะมีฉะนั้นแล้ว อาจจะนำกลุ่มยุบสลายไปในภายหลัง ซึ่งอาจจะทำให้เสียกำลังใจที่จะจัดการกลุ่มต่อไปได้

ขั้นที่ 2 ว่าด้วยการเคลื่อนไหวของกลุ่ม

การดำเนินงานเพื่อให้กลุ่มมีการเคลื่อนไหว จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่นักพัฒนาจะต้องใช้ความอดทนในการทำความเข้าใจกับสมาชิกทุกคนของกลุ่มให้ตระหนักและซาบซึ้งในบทบาทหน้าที่ของตนเอง เพื่อให้ทุกคนได้ร่วมผนึกกำลังอย่างมีระเบียบแบบแผน อันจะนำไปสู่การสร้างพลังการต่อสู้ หรือพลังการต่อรองในโอกาสต่อไป ในขั้นของการเคลื่อนไหวของกลุ่มซึ่งเน้นขั้นที่ 2 มีหลักเกณฑ์ที่ควรยึดถืออยู่ด้วยกัน 8 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ว่าด้วยการส่งเสริมการประชุมพบปะ เพื่อแลกเปลี่ยนทรรศนะ ความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เพื่อสร้างความสัมพันธ์ในกลุ่มให้แน่นแฟ้นขึ้นและ หาแนวทางปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย

ตอนที่ 2 ว่าด้วยการส่งเสริมแนวความคิด ยกระดับจิตใจของสมาชิกกลุ่ม

ตอนที่ 3 ว่าด้วยการส่งเสริมการมีระเบียบวินัย ได้แก่ การมีกฎเกณฑ์ ข้อบังคับในการรวมกลุ่มและมีระเบียบวินัยในการปฏิบัติต่อกัน

ตอนที่ 4 ว่าด้วยการส่งเสริมสัมพันธ์ภาพบุคคล เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่มให้มีความกลมเกลียวแน่นแฟ้น

ตอนที่ 5 ว่าด้วยการส่งเสริมกิจกรรม เพื่อทำให้กลุ่มได้เคลื่อนไหว และเป็น การฝึกกลุ่มให้ได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง

ตอนที่ 6 ว่าด้วยการส่งเสริมวิชาการ ควรส่งเสริมทางวิชาการ ความรู้ใหม่ๆ ในรูปแบบต่างๆ ที่จำเป็น และเกิดประโยชน์โดยตรงต่อกลุ่ม

ตอนที่ 7 ว่าด้วยการส่งเสริมผลประโยชน์ร่วม เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้กลุ่มดำรงอยู่ได้ การจัดสรรผลประโยชน์ต้องเที่ยงธรรม เสมอภาค หากขาดประโยชน์ร่วมกัน หรือขัดผลประโยชน์กัน กลุ่มก็จะแตกความสามัคคีและสลายตัวในที่สุด

ตอนที่ 8 ว่าด้วยการส่งเสริมและดำรงไว้ซึ่งสถานภาพผูกพัน โดยพยายามส่งเสริมให้มีความผูกพันระหว่างสมาชิก ส่งเสริมให้ทุกคนมีบทบาทหน้าที่ในกลุ่ม และรู้จักรับผิดชอบร่วมกันกับกลุ่ม

สรุปแล้ว ในขั้นที่ 2 ว่าด้วยการเคลื่อนไหวของกลุ่มนั้นประกอบด้วย องค์ประกอบ สำคัญ 3 ประการ คือ ระเบียบวินัย วัตถุประสงค์ร่วมหรือผลประโยชน์ร่วมและกิจกรรมต่างๆ

ขั้นที่ 3 ว่าด้วยการเจริญเติบโตของกลุ่ม ประกอบด้วย 8 ขั้นตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ว่าด้วยสหพันธ์รวมกลุ่ม เป็นการทำให้กลุ่มเล็กๆ มาสนธิเข้าเป็น กลุ่มใหม่กลุ่มเดียว

ตอนที่ 2 ว่าด้วยการสร้างหน่วยนำร่วม โดยการนำเอาตัวแทนหรือผู้นำ ของแต่ละกลุ่มมารวมกันเป็น “หน่วยนำร่วม” เพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มเล็ก ประสานงาน ประสานผลประโยชน์ระหว่างกลุ่ม

ตอนที่ 3 ว่าด้วยสร้างผลประโยชน์ร่วม เพื่อช่วยให้กลุ่มเคลื่อนไหวไปใน ทิศทางเดียวกัน เกาะติดกัน เพราะเกิดผลประโยชน์ในกิจกรรมร่วมกัน แต่ละกลุ่มมีส่วนได้ส่วนเสีย ในกิจกรรมที่ดำเนินการ

ตอนที่ 4 ว่าด้วยสร้างกิจกรรมพึ่งพา เป็นวิธีการที่กลุ่มจะต้องอาศัยซึ่งกันและกัน โดยมี “หน่วยนำร่วม” เป็นตัวกลางช่วยให้กิจกรรมของกลุ่มต่างๆ มีความเกี่ยวพันกันแล้วจึงจะมีผลประโยชน์สูงขึ้น

ตอนที่ 5 ว่าด้วยสนธิวิชาการเป็นการแลกเปลี่ยนและอาศัยความรู้ ทักษะ ตลอดจนความต้องการระหว่างกลุ่มที่มีต่อกัน ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความสามารถและกิจกรรมอื่น

ตอนที่ 6 ว่าด้วยสร้างพลังร่วมในการดำเนินการร่วม โดยการส่งเสริมให้กลุ่มเกิดการร่วมทุน ร่วมวิชาการ ร่วมจัดการ ร่วมกำลังคน ร่วมกำลังวัสดุ ซึ่งถ้ากลุ่มได้ร่วมกันมากเท่าไรพลังมหาศาลก็จะเกิดขึ้นเท่านั้น

ตอนที่ 7 ว่าด้วยลดความสิ้นเปลืองร่วม ได้แก่ การลดความสิ้นเปลืองของแรงงาน วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ รวมทั้งด้านบริหารและการบริการด้วย เมื่อความสิ้นเปลืองลดลง

ตอนที่ 8 สร้างพลังต่อรอง ก็คือ อำนาจของกลุ่มในการรักษาผลประโยชน์และดำรงกลุ่มไว้ พลังต่อรองเป็นพลังในการต่อสู้ของชุมชนซึ่งเกิดจากการรวมกลุ่มกัน จึงนับว่าเป็นหัวใจสำคัญยิ่งของการพัฒนา

สรุปแล้ว ในขั้นที่ 3 การเจริญเติบโตของกลุ่มนั้น นักพัฒนาจะต้องพยายามเอากลุ่มต่างๆ หลายกลุ่มให้มาสนิทให้เข้ากันเพื่อทำให้กลุ่มขยายตัวไปสู่ความเจริญเติบโตยิ่งขึ้น

2.1.4 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของกลุ่ม

กลุ่มที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน มีบางกลุ่มที่ประสบความสำเร็จ ขณะที่บางกลุ่มล้มเหลว ซึ่งเกิดจากปัจจัยหลายประการเป็นตัวบ่งชี้ ดังรายละเอียดที่ ณรงค์ เสงี่ยมประชา (2543 : 93-94) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้กลุ่มประสบผลสำเร็จและไม่ประสบผลสำเร็จไว้ ดังนี้

ปัจจัยที่ทำให้กลุ่มประสบผลสำเร็จ สามารถสรุปได้ ดังนี้

1. ความคิดริเริ่ม ความต้องการและความสนใจร่วมกันอย่างจริงจังของสมาชิก
2. มีความสัมพันธ์แน่นแฟ้นต่อกัน
3. มีผลประโยชน์ร่วมกัน มีความซื่อสัตย์และไว้วางใจต่อกัน
4. ผู้นำกลุ่ม มีความสามารถในการบริหารงาน
5. ความสามัคคีของสมาชิกกลุ่ม หากสมาชิกกลุ่ม มีความสามัคคีเป็นน้ำ

หนึ่งใจเดียวกันก็จะทำให้กลุ่มประสบผลสำเร็จได้

สำหรับปัจจัยที่ทำให้กลุ่มไม่ประสบผลสำเร็จ สามารถสรุปได้ ดังนี้

1. การจัดตั้งกลุ่มไม่ได้เกิดจากความคิดริเริ่ม ความสนใจและความต้องการอันแท้จริงของสมาชิกกลุ่ม หากแต่เกิดจากเจ้าหน้าที่ของรัฐไปจัดตั้ง ในช่วงการดำเนินงานกลุ่มหากเจ้าหน้าที่ไม่มาคอยติดตามผลและคอยช่วยเหลือให้คำแนะนำแล้ว กลุ่มมักไม่ค่อยประสบผลสำเร็จ
2. ผู้นำกลุ่มและผู้บริหารกลุ่มไม่ได้รับความศรัทธาและความไว้วางใจจากสมาชิกกลุ่ม ก็จะไม่ได้รับความร่วมมือจากสมาชิกกลุ่ม ในที่สุดกลุ่มก็จะประสบผลล้มเหลว
3. ความไม่พร้อมไม่เข้าใจในกิจกรรมของกลุ่มตลอดทั้งความไม่เสียสละ ในที่สุดกลุ่มก็ไม่ประสบผลสำเร็จ
4. กฎระเบียบของกลุ่มบางอย่าง จะเป็นข้อจำกัดในความคล่องตัวของกลุ่ม เช่นการจำหน่ายผลผลิตของกลุ่มต้องขายตามราคาที่คุณกำหนดเนื่องจากผู้ซื้อต้องการจะซื้อราคาถูกกว่า หากสมาชิกกลุ่มต้องการจะใช้จ่ายเงินด่วนก็ไม่สามารถจะจำหน่ายสินค้าอื่นๆ ได้ ด้วยเหตุนี้สมาชิกกลุ่มบางรายจึงไม่อยากจะอยู่ในกลุ่ม

2.1. 5 ประโยชน์ในการรวมกลุ่ม

กลุ่มมีบทบาทมากในสังคมยุคปัจจุบัน การเกิดกลุ่มก่อให้เกิดการทำกิจกรรมร่วมกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งของแต่ละกลุ่ม เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเกษตรกร กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ซึ่งการเกิดกลุ่มก่อให้เกิดประโยชน์ ตามแนวคิดของ ณรงค์ เสียงประชา (2543 : 94) ซึ่งกล่าวถึงประโยชน์ในการรวมกลุ่มไว้ ดังนี้

1. กลุ่มจะมีบทบาทเป็นศูนย์รวมความร่วมมือ มีความร่วมมือและการสร้างสรรค์ความรัก ความสามัคคีในหมู่คณะได้ การรวมกลุ่มในกระบวนการพัฒนาชุมชน จะช่วยให้บุคคลทำงานร่วมกันได้ และทำให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเองและชุมชนของตน
2. ในด้านสังคมและนันทนาการ การรวมกลุ่มจะก่อให้เกิดความสนุกสนาน และมีเพ็ดลิตเพลิน ไม่เหงา คลายความเครียดได้ มีการนันทนาการร่วมกัน สามารถใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ได้
3. ในด้านวัฒนธรรม กระบวนการรวมกลุ่มจะเป็นกระบวนการถ่ายทอดด้านความคิด ความเชื่อ ค่านิยม อุดมการณ์ และเทคโนโลยีต่างๆ ให้แก่สมาชิกกลุ่มและชุมชน
4. การรวมกลุ่มจะเป็นพลังต่อรอง ทั้งด้านเศรษฐกิจและด้านสังคม

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับชุมชน

ชุมชนเป็นคำที่มีการนำไปใช้กันอย่างกว้างขวาง และใช้ในลักษณะแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ที่จะนำไปใช้ โดยมีการให้แนวคิด และ ความหมายของชุมชนแตกต่างกันออกไป ดังนี้

2.2.1 ความหมายของชุมชน

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2525 : 6) และ ไพฑูรย์ เครือแก้ว (2506 : 91) ให้ความหมายว่าชุมชน หมายถึง องค์การทางสังคมอย่างหนึ่งที่มีอาณาเขตครอบคลุมท้องถิ่นหนึ่ง และสมาชิกสามารถบรรลุถึงความต้องการพื้นฐานส่วนใหญ่ และสามารถแก้ไขปัญหาในชุมชนของตนเองได้ มีการพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีความสนใจร่วมกันอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ความรักชาติ มีแนวพฤติกรรมเป็นอย่างเดียวกัน

กฐิน ศรีมงคล (2542 : 19) ให้ความหมายว่าชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่อยู่ร่วมกันในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง โดยรวมไปถึงพื้นที่ทำมาหากินที่จะต้องออกไปทำกิจกรรมนั้นอย่างต่อเนื่องและผูกพันกับชุมชนที่อยู่อาศัยคนในชุมชนนั้นมีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและมีความผูกพันในทางเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ศาสนาเดียวกันจนสามารถบ่งบอกลักษณะสำคัญของชุมชนได้

กาญจนา แก้วเทพ (2538 : 14) ให้ความหมายว่าชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในอาณาเขตบริเวณเดียวกัน มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน มีฐานะและอาชีพที่เหมือนหรือคล้ายคลึงกัน (Homogeneous) มีลักษณะของการใช้ชีวิตร่วมกันภายในชุมชน มีความเป็นอันเดียวกันและมีมรดกทางวัฒนธรรมและศาสนาาร่วมกัน

จากความหมายของชุมชนข้างต้น อาจกล่าวได้ว่า ชุมชนมีความหมายมากกว่า การที่ปัจเจกบุคคลมาอยู่ร่วมกัน แต่ได้มีการสร้างความสัมพันธ์ วางระเบียบบรรทัดฐานของการอยู่ร่วมกัน ชุมชนเป็นกลุ่มคนที่สามารถตอบสนองความต้องการของสมาชิกได้ โดยทั่วไปชุมชนจะประกอบไปด้วยครอบครัวหลายครอบครัว มารวมกันด้วยความจำเป็นที่จะต้องพึ่งพาอาศัยกัน

นอกจากนั้น ยังมีนักวิชาการได้ให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับส่วนประกอบและลักษณะพิเศษบางประการของชุมชน เพื่อที่จะได้มีความเข้าใจในบริบทของชุมชนมากขึ้น ดังนี้

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2532 : 3) ได้สรุปไว้ว่าชุมชนจะต้องมีส่วนประกอบ ดังนี้

1. มีประชาชนหรือกลุ่มคน

2. มีอาณาบริเวณหรือพื้นที่ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือที่มนุษย์ที่สร้าง
3. มีความสัมพันธ์และปฏิบัติต่อกันของประชาชนในชุมชน
4. มีผลประโยชน์ ความสนใจและประเพณีบางประการร่วมกัน

รัชนิกร เศรษฐโช (2527 : 97) ได้สรุปลักษณะพิเศษบางประการของชุมชน ดังนี้

1. เกณฑ์สำคัญที่สุดที่ทำให้ชุมชนแตกต่างไปจากหน่วยการจัดองค์การทางสังคมอื่น ๆ คือ มีอาณาเขตและเป็นแหล่งที่ความต้องการต่างๆ ในชีวิตประจำวันของบุคคลได้รับการตอบสนองทุกประการ การกระทำต่างๆ ไม่ขึ้นอยู่กับประเพณี สังคม
2. ชุมชนนั้นเป็นกลุ่มทางสังคมและเป็นระบบสังคมระบบหนึ่ง ทุกชุมชนจะต้องประกอบด้วยกัน ซึ่งมีปฏิกริยาโต้ตอบต่อกันทางสังคม
3. ชุมชนเป็นหน่วยพื้นฐานหน่วยแรกที่สุดที่มนุษย์สามารถเกิดความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของมีความผูกพันและเกิดความมั่นคงอบอุ่นใจได้เมื่อเป็นสมาชิกของชุมชนนั้น
4. ชุมชนอาจหมายถึงอาณาเขตส่วนใดส่วนหนึ่งของโลกนี้ เช่นประเทศหนึ่งหรือรัฐหนึ่งก็ได้ แต่คนที่อาศัยอยู่นั้นจะต้องมีความรู้สึกว่ายู่ในเรือลำเดียวกัน มีการตอบสนองต่อกันในเรื่องการสร้างครอบครัว ความเป็นเพื่อนบ้าน มีความสนใจและรับผิดชอบร่วมกัน
5. ส่วนประกอบที่สำคัญของชุมชน คือ ความสนใจร่วมกันของคน อาณาบริเวณ และความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชน

2.2.2 องค์ประกอบความเข้มแข็งของชุมชน

ธีรพงษ์ แก้วหาญ (2544 : 63-88) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับความเข้มแข็งของชุมชนและกระบวนการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งไว้ ดังนี้

องค์ประกอบที่สำคัญในเรื่องชุมชนเข้มแข็งมี ดังนี้

1. อุดมการณ์และวิสัยทัศน์ร่วม กล่าวคือการมีรากฐานทางวัฒนธรรมอันเป็นทุนทางสังคมดั้งเดิมของชุมชนและอุดมการณ์ร่วม จะเป็นเครื่องมือที่สำคัญช่วยยึดเหนี่ยวคนในชุมชนและความเป็นชุมชน นอกจากนี้การมีวิสัยทัศน์ร่วม โดยเฉพาะวิสัยทัศน์ในการพัฒนาไปสู่เป้าหมายคุณภาพชีวิตที่ดีหรือค่านิยมสุภาพดีจะเป็นแรงจูงใจที่ทำให้ทุกคนเกิดสำนึก และร่วมในกิจกรรม

2. การจัดองค์กรและการบริหารจัดการความเข้มแข็งของชุมชนส่วนหนึ่งสะท้อนภาพโดยความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน ซึ่งประเด็นสำคัญของความเข้มแข็งนี้คือ ในการ

จัดองค์กรต้องก่อให้เกิดความร่วมมือและเกิดกิจกรรมซึ่ง หมายถึงรูปแบบการจัดองค์กรที่เหมาะสม มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ การประสานเครือข่ายเพื่อกระจายภาระงานพัฒนาไปสู่กลุ่มต่างๆที่เกี่ยวข้องอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายหรือกิจกรรมที่กระทำร่วมกันมีการบริหารจัดการทรัพยากรที่ดีโดยสามารถระดมทรัพยากรทั้ง คน วัสดุอุปกรณ์และเทคโนโลยีมาใช้ในการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ต้องมีกระบวนการแผนที่มีประสิทธิภาพ เกิดการมีส่วนร่วมจากชุมชนหรือทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

3. การมีกิจกรรมที่ต่อเนื่อง เป็นภาพของควมมีชีวิตชีวาของชุมชนและแสดงถึงการขยายกิจกรรม หรือเครือข่ายสมาชิก รวมทั้งความสามารถให้เข้าร่วมอย่างหลากหลายมากขึ้น ทั้งกิจกรรม กลุ่มคนและองค์กร นอกจากนี้ยังแสดงถึงการสร้างสรรค์นวัตกรรม หรือกิจกรรมใหม่ๆ ให้เกิดมีขึ้นในชุมชน ซึ่งถือเป็นกระบวนการเรียนรู้ และถ่ายทอดประสบการณ์แก่นุชนหรือคนรุ่นถัดไปในการรับช่วงต่อภาระงานของชุมชน

4. ทุน ชุมชนต้องให้ความสำคัญกับทุน ทั้งที่เป็นทุนในเชิงกายภาพ เช่น ทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพ โดยเฉพาะผู้นำด้านต่างๆ ที่มีอยู่ และมีความหลากหลายในชุมชน ทั้งที่เป็นผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ตลอดจนบุคคลที่มีศักยภาพและมีสำนึกความรับผิดชอบต่อส่วนรวมในฐานะความเป็นพลเมือง รวมทั้งทุนที่เป็นตัวเงิน วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และทุนทางวัฒนธรรม อันเป็นภูมิปัญญาพื้นบ้านที่เป็นประสบการณ์ การเรียนรู้ สุวิถี การปฏิบัติและร้อยรัดผู้คนในชุมชนให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดี

5. เครือข่ายความร่วมมือ ซึ่งก็คือทุนเพื่อน ซึ่งเครือข่ายความร่วมมือนี้จะทำให้มีความหลากหลายทั้งกิจกรรม และองค์กรหรือกลุ่มคนที่เข้าร่วมพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือที่เกิดขึ้นทั้งในและนอกชุมชนนี้จะก่อให้เกิดอำนาจต่อรองและการพัฒนากิจกรรมสาธารณะร่วมกัน นอกจากนั้นเครือข่ายความร่วมมือยังช่วยในการประสานผลประโยชน์แก่ชุมชน เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้

6. สิทธิและอำนาจต่อรองทางการเมือง อำนาจที่เกิดขึ้นจากความเป็นชุมชนเป็นอำนาจสาธารณะที่ก่อให้เกิดสิทธิตามมาภายในชุมชน อำนาจสาธารณะที่มีอยู่ทั้งในตัวบุคคลและชุมชนนี้จะเป็นกลไกสำคัญในการควบคุมกลไกตลาด การเงิน กฎหมาย การปกป้องคุ้มครองสิทธิประโยชน์ของประชาชน

7.เกิดการยอมรับจากสังคมภายนอก ซึ่งแสดงถึงสถานภาพหรือศักยภาพของ ชุมชนจนเป็นที่ยอมรับจากภายนอก และสิ่งนี้เป็นแรงผลักดันให้ชุมชนเกิดความเชื่อมั่นในขีดความสามารถและศักยภาพของชุมชนมากขึ้น

ภาณี ชนาธิปกรณ (2544 : 9) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบชุมชนเข้มแข็งที่กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยกำหนดขึ้น กล่าวคือ การที่บุคคลหลากหลายมารวมตัวกัน โดยมีเป้าหมายร่วมกันคือ การดำเนินงานเพื่อประโยชน์ของสาธารณะและของสมาชิก สมาชิกของชุมชนต้องมี จิตสำนึกของการพึ่งตนเอง ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ ตลอดจนการมีความรักและเอื้ออาทรต่อกัน นอกจากนี้ผู้นำของชุมชนจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการชุมชนให้เข้มแข็งอย่างต่อเนื่อง

ความเข้มแข็งของชุมชน นอกจากอาศัยองค์ประกอบ ดังกล่าวข้างต้นแล้วพบว่า การที่ชุมชนจะเข้มแข็งหรือไม่นั้น มีปัจจัยที่ส่งเสริม สนับสนุนให้ชุมชนมีความเข้มแข็งมากขึ้น กล่าวคือ โครงสร้างทางสังคมต้องมีความสัมพันธ์ในแนวนราบ กล่าวคือ มีความสัมพันธ์ในลักษณะเครือญาติ มีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน ทำให้ง่ายต่อการร่วมมือในการทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งจะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ในลักษณะนี้ มักเกิดขึ้นในชุมชนชนบทมากกว่าชุมชนเมือง นอกจากนี้ต้องมีระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง สอดคล้องกับสังคม วัฒนธรรมของชุมชน และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด และมุ่งตอบสนองความต้องการของชุมชนเป็นหลัก

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาองค์กรชุมชน

องค์กรชุมชน เกิดขึ้นจากการที่ประชาชนในชุมชนต่างๆของเมือง หรือชนบทรวมตัวกัน โดยมีการเรียนรู้ การจัดการ และการแก้ไขปัญหาาร่วมกันของคนในชุมชน แล้วถึงได้เกิดการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนนั้น อาจมีผลกระทบสู่ภายนอกชุมชน

2.3.1 ความหมายขององค์กรและองค์กรชุมชน

จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์ (2540 : 62) ให้ความหมายว่าองค์กรหมายถึง กลุ่มขนาดใหญ่ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์เฉพาะอย่างอันได้กำหนดไว้ชัดเจน

กาญจนา แก้วเทพ (2540 : 11) ให้ความหมายว่าองค์กรชุมชนหมายถึง การจัดระบบรูปแบบสัมพันธ์ของคนในชุมชนเพื่อดำเนินภารกิจต่างๆ ให้อุตสาหกรรม องค์กรชุมชนที่จะดำรงอยู่ได้ยาวนานจำเป็นต้องมีศักยภาพในการพิจารณาปรับเปลี่ยนตนเอง เพื่อให้สามารถทำหน้าที่ตอบสนองต่อความต้องการใหม่ๆ ของชุมชนและคนในสังคม รวมทั้งต้องปรับเปลี่ยนตนเองให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป

โดยสรุปแล้ว องค์กรชุมชน หมายถึง กลุ่มหรือชมรมที่เกิดจากการรวมตัวด้วยความสมัครใจของประชาชน มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีการเรียนรู้ร่วมกัน มีผู้นำตามธรรมชาติ เป็นผู้นำองค์กรชุมชนสู่เป้าหมายที่วางไว้

2.3.2 องค์ประกอบขององค์กรชุมชน

สีลาภรณ์ นาคทรพร และคณะ (2541 : 239) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญขององค์กรชุมชนบทสรุปของนักพัฒนาชนบทได้ชี้ว่ามีองค์ประกอบที่สำคัญหลักๆ 6 ประการ

วัตถุประสงค์ของการรวมกลุ่ม

1. กฎ กติกาของกลุ่ม
2. สมาชิกกลุ่ม
3. กรรมการกลุ่ม
4. กิจกรรมของกลุ่ม
5. กองทุนของกลุ่ม

2.3.3 ลักษณะองค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง และการพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน

วิเชียร แสงโชติ (2540 : 118) ให้ความหมายว่าองค์กรที่มีความเข้มแข็ง หมายถึง องค์กรที่มีความสามารถบริหารจัดการได้อย่างต่อเนื่อง และสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น นอกจากนั้นลักษณะขององค์กรชุมชนที่เข้มแข็งนั้นสามารถพิจารณาได้ดังนี้

1. มีการนำมติด้านวัฒนธรรมมาผสมผสานในการทำกิจกรรม เพราะมีฐานการรวมตัวทางวัฒนธรรมจะเป็นเครื่องยึดโยงให้สามารถสร้างองค์กรชุมชนที่มีคุณภาพได้
2. มีประสิทธิภาพในการตอบสนองต่อปัญหา

3. มีการพัฒนากระบวนการเรียนรู้
4. มีการจัดการกลุ่ม
5. มีผู้นำที่ได้รับการยอมรับจากสมาชิกและชุมชน
6. มีการกระจายผลประโยชน์แก่สมาชิกอย่างยุติธรรม
7. ได้รับการยอมรับนับถือจากองค์กรภายนอก
8. มีการขยายกิจกรรม ขยายผล ขยายเครือข่าย

สัมพันธ์ เศษะอริก และคณะ (2540 : 67-68) กล่าวว่าการพัฒนาความเข้มแข็งแก่องค์กรชุมชนหมายถึงองค์กรชุมชนที่มีความสามารถบริหารจัดการได้อย่างต่อเนื่อง และสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน และปัญหาอื่น ๆ รวมทั้งสามารถเผชิญกับภาวะวิกฤติต่างๆ ได้เป็นอย่างดี

ในการพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้านนั้น มีแนวทางในการพัฒนาในหลายแนวทางดังนี้

1. การพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้านโดยภาครัฐและเอกชน มีจุดเน้นที่สิทธิและอำนาจขององค์กรชาวบ้าน ในการจัดการปัญหาต่างๆ โดยมีจุดที่สำคัญ 2 ประการคือในเรื่องนโยบายของรัฐและกฎหมายซึ่งต้องให้สิทธิและอำนาจแก่ชาวบ้านมากขึ้น ทั้งในเรื่องของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การจัดการการศึกษาของชุมชน และประการที่สองเรื่องกำหนดแผนงาน งบประมาณและโครงการ จากหน่วยงานของรัฐและเอกชนต่างๆ ในลักษณะที่ทั้ง 2 ฝ่าย คือ ภาครัฐ เอกชนและองค์กรชาวบ้านร่วมกันดำเนินการ
2. การพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้านที่ริเริ่มขึ้นใหม่ มีแนวทางคือ
  - 2.1 การศึกษาเรียนรู้ปัญหาชาวบ้านแบบมีส่วนร่วม
  - 2.2 การเรียนรู้และคิดค้นกิจกรรมแก้ปัญหา
  - 2.3 การวางแผนกิจกรรมแก้ปัญหา
  - 2.4 การรวมกลุ่มปฏิบัติร่วมกัน เพื่อให้เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
  - 2.5 การติดตามแก้ปัญหาและพัฒนาองค์กรให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น
3. การพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้านที่มีอยู่แล้วและ กำลังดำเนินกิจกรรมพัฒนาอยู่ในปัจจุบัน ควรเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้านโดยการพัฒนาผู้นำ องค์กรชาวบ้าน การเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ แนวคิด และความตั้งใจในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐและเอกชน

2.3.4 ตัวบ่งชี้ และปัจจัยในการสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน

กาญจนา แก้วเทพ (2540 : 54 -57) กล่าวถึงตัวบ่งชี้ความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนไว้ ดังนี้

1. ตัวบุคคล / ทูมมนุษย์ องค์กรที่เข้มแข็งนั้นคือองค์กรที่มีจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้นมากในแง่ของปริมาณ ส่วนในเชิงคุณภาพนั้น ตัวบุคคลจะต้องมีทักษะ ความรู้ ความสามารถเพิ่มพูนมากขึ้นกว่าเดิม

2. ปริมาณและคุณภาพของกิจกรรมกล่าวคือกิจกรรมของกลุ่มจะต้องมีลักษณะต่อเนื่องสอดรับกันเป็นเครือข่าย และมีการริเริ่มทำกิจกรรมใหม่ๆ ก็เป็นการเพิ่มศักยภาพในการจัดการกับคน จัดการกับสิ่งของวัตถุ จัดการกับสถานที่และเวลาแบบใหม่ๆ ออกไปอยู่เสมอ

3. ปริมาณและคุณภาพของทุนสิ่งของ และสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ กล่าวคือความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนพิจารณาได้จากทุนทางวัตถุและสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติว่าเป็นอย่างไร มีปริมาณเพิ่มขึ้นหรือไม่ มีความยั่งยืนหรือไม่

4. ทุนเพื่อน / เครือข่ายกิจกรรม องค์กรชุมชนที่เข้มแข็งได้นั้นต้องมีการขยายเครือข่ายกิจกรรมออกไปอย่างกว้างขวางและมีหลายระดับ

5. สถานภาพขององค์กรชุมชน โดยการประเมินจากเกณฑ์อ้างอิงจากภายนอกว่าองค์กรชุมชนต่างๆ ได้รับการยอมรับจากกลุ่มภายนอกมากน้อยเพียงใด

ไพศาล กิจเพชร (2543 : 11-12) กล่าวถึงปัจจัยในการสร้างองค์กรความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนไว้ดังนี้

องค์กรภายใน ได้แก่ กรรมการหมู่บ้าน ต้องเพิ่มขีดความสามารถของผู้นำในการวิเคราะห์ปัญหา การจัดทำแผนปฏิบัติงาน การจัดเวที การมีส่วนร่วมของชุมชน องค์กรบริหารส่วนตำบลต้องพร้อมที่จะให้การสนับสนุนกฎหมายในการแก้ปัญหาและวิเคราะห์ปัญหาในกลุ่มแกนนำระดับตำบล ต้องช่วยในเรื่องการประสานชุมชนกับองค์กรท้องถิ่น

องค์กรภายนอก คณะกรรมการอำเภอ คณะกรรมการจังหวัด ต้องจัดโครงสร้างการทำงาน เพื่อให้การสนับสนุนกระบวนการตัดสินใจและการพัฒนาของชุมชน ให้มีศูนย์รวมใจช่วย แก้ไขปัญหาในทุกๆ ระดับ เพื่อรวบรวมข้อมูลข่าวสาร มีเครือข่ายเชื่อมโยงถึง

กัน ที่สำคัญ ต้อง ปรับทัศนคติของภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรท้องถิ่น และผู้เกี่ยวข้องก่อนที่ จะให้การสนับสนุนในการพัฒนาชุมชน

เมธี พยอมยงค์ (2544 : 20-27) กล่าวว่าปัจจัยที่กำหนดความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนนั้นต้องพิจารณาจากองค์ประกอบภายในและองค์ประกอบภายนอกซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. องค์ประกอบภายใน เนื่องจากการพัฒนามีเป้าหมายสำคัญสูงสุดคือ การทำให้ครัวเรือนในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีตามวิถีชีวิตของชุมชน ตลอดจนร่วมกันในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นของตนเองให้เจริญ ดังนั้นการจะไปสู่เป้าหมายได้ต้องพิจารณาจากปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบสำคัญ 9 ประการและต้องพัฒนาไปพร้อมกันทุกด้าน คือ

1.1 โครงสร้างทางสังคม จะเป็นเครื่องกำหนดคุณสมบัติของสังคม องค์กรชุมชนที่จะมีความเข้มแข็งได้ จะต้องมีโครงสร้างทางสังคมที่มีความสัมพันธ์แนบแน่นหรือแนวนอน เพราะโครงสร้างแบบนี้เป็นเงื่อนไขให้เกิดความร่วมมือ พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน รวมทั้งสามารถพัฒนาความร่วมมือของคนในชุมชนได้อย่างกว้าง ขณะเดียวกัน ยังเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้เรียนรู้และแสดงศักยภาพอย่างมีอิสระมีการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ในทุกด้านจนพัฒนาเป็นภูมิปัญญาของชุมชนที่จะเป็นรากฐานในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนยิ่งขึ้น

1.2 ระบบเศรษฐกิจของชุมชน จะต้องเป็นระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง และมุ่งตอบสนองความต้องการเพื่อการยังชีพของชุมชนเป็นหลัก โดยสามารถกำหนดการผลิตตามสภาพของตน คือ เน้นการใช้ปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในชุมชน ภายใต้เทคโนโลยีและการจัดการที่เหมาะสมผ่านกระบวนการสั่งสมการเรียนรู้ที่ตกทอดกันมาช้านาน รูปแบบการผลิตดังกล่าวจะช่วยให้มนุษย์ใกล้ชิดและเรียนรู้ระบบนิเวศน์ของธรรมชาติ จึงเกิดตระหนักถึงคุณค่าและการอนุรักษ์ บำรุงรักษาอย่างต่อเนื่อง ส่งผลดีต่อการดำรงวิถีชีวิต

1.3 ค่านิยมและความเชื่อในศาสนา จะเป็นตัวกำหนดวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชน ที่จะสามารถสร้างทัศนคติให้คนเคารพธรรมชาติ มีความพึงพอใจกับการพึ่งตนเอง ก่อให้เกิดความร่วมมือมากกว่าการแข่งขันก่อให้เกิดชุมชนอยู่กันอย่างสันติ

1.4 กระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตการศึกษาเป็นสิ่งที่มีส่วนกำหนดระดับความเข้มแข็งของชุมชนเพราะกลไกหนึ่งที่ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้ และพัฒนาระบบค่านิยมของคนในชุมชน กระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดช่วงวัยของชีวิตจะช่วยให้คนในสังคมมีศักยภาพในการดำรงชีวิตที่มีทักษะ ในการแก้ไขและจัดการปัญหาของตนเอง และชุมชนผ่านแหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่รอบตัวทั้งในระดับครอบครัว ในชุมชนและนอกชุมชน

1.5 กลุ่มผู้นำชุมชนจะเป็นกลไกรูปธรรมในการนำชุมชนไปตามค่านิยมและความต้องการของชุมชนที่จะช่วยในการแก้ไขปัญหาและวิกฤตการณ์ภายในชุมชน กลุ่มผู้นำที่มีความเป็นอิสระในการตัดสินใจ มีค่านิยมตามที่ชุมชนยึดถือ และมีทักษะในการจัดการจะช่วยให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง ผู้นำชุมชนจะมีบทบาทมากหรือน้อยเพียงใดจะขึ้นอยู่กับปัจจัยที่หลากหลาย เช่น ระดับการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ ความเข้มแข็งของโครงสร้างแบบแนวราบในชุมชน การรวมศูนย์อำนาจและการแทรกแซงจากภาครัฐ

1.6 ระบบความสัมพันธ์เชิงสังคม ถ้ามีระบบความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นและมุ่งให้ความสำคัญกับคนมากกว่าผลประโยชน์ จะมีส่วนทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและอยู่ร่วมกันในลักษณะพึ่งพาอาศัยกัน

1.7 กลไกในการปฏิสัมพันธ์และการติดต่อสื่อสารซึ่งกันและกันในสังคม เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าว และร่วมปรึกษาหารือในกลุ่ม จะช่วยในการสร้างความร่วมมือให้เกิดขึ้น ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์ที่ดี

1.8 การประสานงานระหว่างชุมชนกับหน่วยงานต่างๆ ที่เข้ามาช่วยเหลือ จะมีส่วนช่วยในการพัฒนาองค์กรชุมชนให้เข้มแข็ง แต่ทั้งนี้ก็ต้องพิจารณาให้รอบคอบว่าหน่วยงานที่เข้ามาให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างไร ตรงกับความต้องการของชุมชนหรือไม่

1.9 การบริหารจัดการด้านการเงินภายในและระหว่างกลุ่มต่างๆ ในชุมชน

2. องค์ประกอบภายนอก เป็นสิ่งที่มีส่วนช่วยสนับสนุนทำให้ชุมชนมีความเป็นอยู่แบบพอเพียง มีรายได้เพียงพอที่จะจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกในชีวิตที่จำเป็น ทั้งนี้ปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบสำคัญ 2 ประการ คือ

2.1 การบริหารงานปกครองของรัฐ ถ้ารัฐมีระบบการปกครองที่รวมศูนย์อำนาจจะมีผลกระทบต่อชุมชนสูง เพราะระบบราชการที่มีลักษณะการใช้อำนาจสั่งการในการพัฒนาจะเป็นกลไกในการทำลายศักยภาพในการคิด และการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการพัฒนาชุมชนเป็นอย่างมาก ดังนั้นจำเป็นที่รัฐต้องมีระบบการบริหารที่เน้นการพัฒนาแบบจากเบื้องล่างสู่เบื้องบน

2.2 นโยบายของรัฐบาลในการส่งเสริมสนับสนุนเศรษฐกิจของชุมชนต้องมีความต่อเนื่องและความชัดเจนในระยะยาวมากขึ้น กล่าวคือต้องมีนโยบายในการยกระดับรายได้และชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชนบทให้มีคุณภาพมากขึ้น การสนับสนุนแหล่งทุนต้องเพียงพอและต่อเนื่อง และการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนเทคโนโลยีที่จำเป็น

2.4. แนวคิดเกี่ยวกับการออมทรัพย์

รัตนา สายคณิต (2524 : 104-106) ได้กล่าวถึงลักษณะการออมทรัพย์โดยสมัครใจว่า ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีอิทธิพลต่อการออมทรัพย์นั้น ได้แก่ ระดับรายได้ การกระจายรายได้ ระดับราคาสินค้า อัตราดอกเบี้ย อัตราภาษีอากร โดยเฉพาะรายได้เป็นปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดความสามารถในการออมทรัพย์ตามทฤษฎีการใช้จ่ายอุปโภค บริโภคของเคนส์ กล่าวคือ การออมทรัพย์มีความสัมพันธ์กับรายได้ ถ้ารายได้สูงความสามารถในการออมทรัพย์ย่อมจะเพิ่มขึ้นด้วย แต่ในทางตรงกันข้ามถ้ารายได้ต่ำ ความสามารถในการออมทรัพย์ก็ย่อมลดลงด้วย ส่วนทางด้านปัจจัยที่ไม่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจที่มีอิทธิพลต่อการออมทรัพย์โดยสมัครใจ ได้แก่ ทัศนคติของสังคมเกี่ยวกับการสะสมทุน การใช้จ่ายและการออมทรัพย์ ระบบครอบครัว ปัจจัยทางด้านประชากร ตัวอย่างเช่น สมาชิกในสังคมใดเห็นประโยชน์ของการสะสมทุนทางวัตถุ เพื่อเพิ่มพูนฐานะทางเศรษฐกิจของตนให้สูงขึ้นกว่าเดิมในอนาคตแล้ว ก็จะกระตุ้นให้สมาชิกในสังคมนั้นทำการออมทรัพย์เพื่อสะสมทุน หรือระบบครอบครัวที่อยู่แบบครอบครัวขยาย อาจไม่กระตุ้นให้บุคคลทำการออมทรัพย์ ทั้งนี้เพราะภายใต้ระบบครอบครัวดังกล่าว รายได้ที่บุคคลได้รับจะต้องแบ่งปันให้กับสมาชิกคนอื่นๆ ในครอบครัว จึงไม่กระตุ้นให้บุคคลทำงานมากขึ้นเพื่อยกระดับรายได้และเห็นว่าครอบครัวสามารถช่วยตนเองได้ถ้าเดือดร้อนเรื่องเงิน จึงไม่มีความจำเป็นที่ต้องทำการออมทรัพย์

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

2.5.1 ความหมายของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

กิ่งแก้ว อินห้วงและวีระศักดิ์ อนันตมงคล (2532 : 21) ให้ความหมายว่า กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตหมายถึง เป็นขบวนการรวมคนทุกระดับ โดยมีหลักการและอุดมคติเดียวกัน ในการที่จะระดมเงินออมเพื่อช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของสมาชิกของกลุ่มทั้งในด้านการประกอบอาชีพและสวัสดิการของครอบครัว

พรธณี ธรรมโชติ (2535 : 34) ให้ความหมายว่ากลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตหมายถึง แหล่งทุนรวมท้องถิ่นของประชาชน และจัดการเรื่องการตลาดด้วยกลไกการยึดเหนี่ยวของกลุ่มเพื่อที่จะนำผลไปใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจของสังคมในชุมชน โดยการให้สมาชิกทุกคนได้นำเงินที่สะสมมารวมกันเป็นประจําอย่างสม่ำเสมอ จนเป็นทุนก้อนใหญ่ในการที่จะให้สมาชิกกู้ยืมไปใช้ในการประกอบอาชีพ ส่วนใน การดำเนินงานต่างๆ ของกลุ่มยึดหลักความเป็นประชาธิปไตยเป็นหลัก การรวมเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มถือเอาความสมัครใจเป็นที่ตั้ง การดำเนินงานใดๆ ถือ

เอาแนวคิด และมติของสมาชิกเป็นหลักซึ่งสมาชิกของกลุ่มเป็นผู้กำหนดกฎเกณฑ์การดำเนินงาน และรับผิดชอบร่วมกันอย่างเต็มที่ โดยมีความสามัคคี ความซื่อสัตย์สุจริตของสมาชิก เป็นหลัก ประกันความเจริญก้าวหน้าและความมั่นคงของกลุ่ม

ปรีดี โขติช่วง (2544 : 25) ให้ความหมายว่ากลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต หมายถึง การรวมกลุ่มกิจกรรมส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของประชาชนในการพัฒนาตนเอง และพัฒนาสังคมโดยสอนคนให้รู้จักช่วยเหลือตนเอง และช่วยเหลือผู้อื่นในด้านเศรษฐกิจและสังคมในการประหยัดและเก็บออมเงินแล้วนำมาสะสมรวมกันเป็นประจำสม่ำเสมอ เพื่อเป็นทุนสำหรับสมาชิกที่มีความจำเป็นเดือดร้อนกู้ยืมไปใช้ในการลงทุนประกอบอาชีพเพื่อสวัสดิการของครอบครัว

ณรงค์ เล็งประชา (2543 : 72) ให้ความหมายว่ากลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต หมายถึง การรวมกลุ่มเพื่อรวบรวมทุนที่จะนำไปใช้ในการผลิต ด้วยวิธีการค่อยๆ เก็บสะสมเงินฝากไว้เป็นประจำกับกลุ่มและอาจกู้ยืมเงินเอาไปลงทุนในภายหลัง หลักการดำเนินงานยึดหลักประชาธิปไตย โดยการรวมคนที่อยู่ในวงการเดียวกัน มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างเดียวกัน รวมกลุ่มกันโดยความสมัครใจ การดำเนินงานใดๆ ถือเอาแนวคิดและมติของสมาชิกเป็นหลัก

จากความหมายของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่มีการให้คำนิยามไว้สามารถสรุปได้ว่ากลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตหมายถึง การรวมกลุ่มทำกิจกรรมเพื่อมุ่งให้ประชาชนรู้จักการประหยัดและเก็บออมเงิน แล้วนำเงินออมมาสะสมรวมกันเป็นกองทุนในรูปแบบของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต โดยมุ่งให้ประชาชนมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องของเงินทุน นอกจากนี้จะมีระบบการบริหารจัดการกันเองภายในชุมชน วางอยู่บนรากฐานของความเป็นประชาธิปไตย

2.5.2 ที่มาแนวคิดกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต มีแนวความคิดที่ดัดแปลงและผสมผสานระหว่างแนวความคิดของสหกรณ์การเกษตรเครดิตยูเนียน และสินเชื่อเพื่อการเกษตร ดังนี้

1.แนวความคิดเรื่องการรวมคนในหมู่บ้านให้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยรวมคนที่มีฐานะแตกต่างกันให้ช่วยเหลือกัน อันเป็นการยกฐานะคนยากจน แนวความคิดนี้จึงอยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่า “จนเงินแต่ไม่จนน้ำใจ”

2.แนวความคิด การแก้ไขปัญหาการขาดแคลนเงิน เพราะคนจนในชนบท ถูกปิดล้อมด้วยสงครแห่งความยากจน ดังนั้น การหาเงินเพื่อมาลงทุนจึงเป็นสิ่งจำเป็นมาก การให้ชาวบ้านชนบทรวมกลุ่มออมเงินแล้วนำไปทำทุนนั้นเป็นทางออกทางหนึ่ง

3.แนวคิดในการนำเงินทุนไปดำเนินการด้วยความขยันประหยัด และถูกต้องเพื่อให้ได้ทุนและมีกำไรเป็นรายได้

4.แนวความคิดการลดต้นทุนในการครองชีพ โดยการให้มีการจัดตั้งศูนย์สาริตการตลาดเป็นการรวมตัวกันซื้อและขายสามารถลดต้นทุนในการซื้อสินค้าในการอุปโภคบริโภคและปัจจัยการผลิตได้

2.5.3 หลักการของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

หลักการของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตมีหลักการ ดังนี้

1.ความรู้สึกรู้สึกเป็นเจ้าของ กระตุ้นและปลุกฝังให้ชาวชนบทมีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเป็นของตนเอง เพื่อสร้างความรู้สึกรู้สึกเป็นเจ้าของ ก่อให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบในการดูแล เอาใจใส่อันทำให้การทำงานของกลุ่มมีประสิทธิภาพ

2.การพึ่งตนเองส่งเสริมสนับสนุนให้ชาวชนบทรู้จักการพึ่งตนเอง

3.หลักคุณธรรม คือ มีความเห็นอกเห็นใจ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือกัน

4.หลักการควบคุมกันเอง เป็นการดูแลความเคลื่อนไหว ตรวจสอบและสอดส่องดูแลสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งถือว่าเป็นการตรวจสอบซึ่งกันและกัน

กล่าวโดยสรุป หลักการของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตนั้นมี คุณธรรม 5 ประการ คือ ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความรับผิดชอบ ความเห็นอกเห็นใจ และความไว้วางใจซึ่งกันและกัน

2.5.4 องค์ประกอบของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

อัมพร แก้วหนู (2539 : 17-18) กล่าวว่าองค์ประกอบของการทำงานในการส่งเสริมกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตมี ดังนี้

1. คณะกรรมการ ทุกกลุ่มต้องมีคณะกรรมการ บางกลุ่มชุดเดียว บางกลุ่มมีสองชุด คือบริหารกับตรวจสอบ คณะกรรมการจะได้รับการเลือกตั้งจากที่ประชุมใหญ่สองปี /

ครั้งหรือทุกปี ตามระเบียบที่กำหนดขึ้น คณะกรรมการจะประชุมทุกเดือนเพื่อพิจารณาเงินกู้และแก้ไขปัญหาต่างๆ ของกลุ่ม กรรมการจะได้รับค่าตอบแทนจากกลุ่ม ถ้ากลุ่มมีกำไรมากพอ

2. ที่ประชุมใหญ่ ปกติจะประชุมปีละครั้งในวันรายงานผลและปันผลกำไร การแก้ไขระเบียบต่างๆ จะกระทำในวันนี้

3. ดอกเบี้ย อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ในกลุ่มที่เราส่งเสริมอยู่ระหว่าง 1.5 – 3 % ต่อเดือน ส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 1.5 – 2% ในระยะเริ่มต้นจะสูงแล้วค่อยๆ ลดลงเมื่อกลุ่มมีเงินมากขึ้น

4. การปันผล ผลกำไรมักแบ่งออกเป็นส่วนต่างๆ คือ ปันผลคืนสมาชิก สวัสดิการ กองทุนพัฒนาชุมชน ค่าบริหาร ตอบแทนกรรมการ สัดส่วนแตกต่างกันไปตามแต่จะกำหนด

5. การกู้เงิน จะมีการกำหนดเพดานเงินกู้ตามกำลังของกลุ่ม อาจจะกำหนดตามอายุการเป็นสมาชิกด้วย และมีการกำหนดระยะเวลาการส่งคืนด้วย

6. การค้ำประกัน ปกติจะใช้สมาชิกด้วยกันค้ำประกัน คนที่ค้ำประกันคนอื่นอยู่จะกู้ไม่ได้ กรณีใช้หลักทรัพย์ค้ำประกันก็มีบ้างแต่ไม่นิยมเพราะยุ่งยาก และไม่ต้องการใช้ระบบแบบธนาคาร เนื่องจากคนในชุมชนรู้จักกันอยู่แล้ว กลุ่มที่ใช้ค้ำประกันแบบนี้ก็เพียงแค่เอาหลักฐานกรรมสิทธิ์ที่ดินมาวางไว้ ไม่ได้ทำเป็นกิจจะลักษณะอย่างธนาคาร

7. การขยายกิจกรรม บางกลุ่มปันผลกำไรไว้เป็นกองทุนเพื่อทำธุรกิจอย่างอื่น

8. เงินสัจจะ จะสะสมทุกเดือนเดือนละ (หุ้น) ละ 10,50 หรือ 100 บาท ส่วนใหญ่จะเป็น 10 หรือ 50 บาท จะกำหนดให้สะสมเท่ากันทุกเดือน เพื่อง่ายต่อการคิดคำนวณปลายปี

2.5.5 ประเภทของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

เจริญพงษ์ วิญญูรักษ์ (2541 :10) กล่าวถึงประเภทของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ว่าสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. กลุ่มที่จัดอยู่ในประเภทองค์กรพัฒนาเอกชน คือ กลุ่มที่ก่อตั้งขึ้น โดยได้รับการสนับสนุนและริเริ่มจากองค์กรพัฒนาเอกชน แต่ประชาชนในท้องถิ่นเป็นผู้จัดการกลุ่มเอง

2. กลุ่มที่จัดอยู่ในประเภทองค์กรประชาชน เป็นกลุ่มที่ประชาชนในท้องถิ่นเป็นผู้ตัดสินใจริเริ่มก่อตั้งและจัดการตนเอง โดยอาจได้รับแรงบันดาลใจหรืออิทธิพลจากองค์กรพัฒนาเอกชนหรือหน่วยงานรัฐ

3. กลุ่มที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐ คือ กลุ่มที่ก่อตั้งขึ้นตามโครงการส่งเสริมของหน่วยงานรัฐ มีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมเป็นผู้ดูแลและมีประชาชนเป็นผู้ดำเนินงาน และจัดการให้สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ที่หน่วยงานดังกล่าววางแนวทางไว้

2.5.6 แนวทางการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตไว้ ดังนี้

กรมการพัฒนาชุมชน (2538 : 61-80) ได้กำหนดแนวทางการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตไว้ ดังนี้

1. บุคคลทุกเพศ วัย อาชีพ สามารถเข้าเป็นสมาชิกได้
2. สมาชิกทุกคนต้องเสียค่าธรรมเนียมแรกเข้าคนละ 10 บาท หรือตามระเบียบข้อตกลงของกลุ่ม
3. สมาชิกทุกคนได้รับสิทธิและมีความเสมอภาคกัน ได้แก่ การปฏิบัติหน้าที่ของตนที่มีต่อกลุ่ม รับบริการจากกลุ่ม ถูกทำโทษจากกลุ่มหากไม่ทำตามระเบียบที่กำหนดไว้ และไม่ได้รับสิทธิพิเศษใดๆ ไม่ว่าจะเป็นกรรมการ หรือสมาชิกกลุ่ม
4. ประเภทของสมาชิก แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ สมาชิกสามัญ สมาชิกวิสามัญและสมาชิกกิตติมศักดิ์

4.1 สมาชิกสามัญ หมายถึง สมาชิกที่มีความสนใจและศรัทธาในหลักการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ร่วมกันจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตขึ้น ซึ่งอาจจะประกอบไปด้วยสมาชิก 20-30 คน ซึ่งกรมการพัฒนาชุมชนจะให้สมุดสัจจะสะสมโดยไม่คิดมูลค่า

4.2 สมาชิกสมทบ หมายถึง สมาชิกที่มีความสนใจการดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่จัดขึ้นในหมู่บ้านหรือตำบลที่ตนอาศัย จึงสมัครเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มในภายหลังการจัดตั้ง สมาชิกสมทบจะต้องผ่านการทดลองส่งเงินสัจจะไม่น้อยกว่า 3 เดือน ถ้ามีสัจจะจึงจะรับเข้าเป็นสมาชิกถาวรของกลุ่มต่อไป ซึ่งสมาชิกสมทบนี้จะต้องเสียเงินค่าสมัครและค่าธรรมเนียม ค่าสมุดสัจจะสะสมด้วย

4.3 สมาชิกวิสามัญ ได้แก่ สมาชิกที่เป็นกลุ่มต่างๆ เช่น กลุ่มสตรี กลุ่มเลี้ยงไก่ กลุ่มทอผ้า กลุ่มจักสาน เป็นต้น เมื่อได้สมัครเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตโดยประธานกลุ่มเป็นผู้สมัครในนามของกลุ่มนั้นๆ ซึ่งจะต้องส่งเงินตั้งจะโดยประธานกลุ่มทุกเดือน เช่นเดียวกับสมาชิกสามัญ และบุคคลอื่นๆ

4.4 สมาชิกกิตติมศักดิ์ ได้แก่ ข้าราชการพลเรือน ทหาร ตำรวจ หรือคหบดี ซึ่งสนใจในการดำเนินงานของกลุ่ม และได้สมัครเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่ม

2.5.7 ขั้นตอนการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

ขั้นตอนการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต มี 6 ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูล

ศึกษาสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนในทางเศรษฐกิจและสังคม อาชีพ รายได้ และสภาพปัญหาต่างๆ ของชุมชน เป็นต้น เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

ขั้นตอนที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้อามาวิเคราะห์ร่วมกับผู้นำชุมชน เพื่อให้ทราบถึงสภาพปัญหาสาเหตุของปัญหาว่ามีอะไรบ้าง ถ้ามีปัญหาเกี่ยวกับเงินทุน แหล่งเงินทุน และการตลาดให้หาแนวทางแก้ไขโดยการวางแผนการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตขึ้น

ขั้นตอนที่ 3 วางแผนจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

1. นำความคิดเรื่องกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เผยแพร่แก่ประชาชน เพื่อให้สำนึกถึงปัญหาที่เขาประสบอยู่ว่า จะมีแนวทางแก้ไขได้อย่างไร

2. รวบรวมผู้นำ และฝึกอบรมให้เข้าใจหลักการ วัตถุประสงค์ และวิธีการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตอย่างแท้จริง

3. ให้ผู้นำที่ได้รับการฝึกอบรมแล้ว นำแนวความคิดเรื่องกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตไปเผยแพร่ต่อญาติ เพื่อนฝูง หรือคนอื่นๆ เพื่อรวบรวมผู้สนใจไว้

ขั้นตอนที่ 4 จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

1. นัดหมายผู้นำ ผู้ที่สนใจ สมัครใจ และศรัทธาในวิธีการของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เข้าร่วมประชุม และอธิบายวิธีการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ดำเนินการจัดตั้งกลุ่มเรียกว่า สมาชิกก่อตั้ง

2. กำหนดระเบียบ กฎเกณฑ์ของกลุ่ม เพื่อถือเป็นข้อปฏิบัติในเรื่องเกี่ยวกับ
ค่าสมัคร ค่าธรรมเนียม กำหนดวันสงฆ์จะสะสม การนำเงินฝาก วันประชุม และอื่นๆ ที่จำเป็น

3. เลือกตั้งคณะกรรมการบริหารกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

4. จัดทำทะเบียน และบัญชีต่างๆ ได้แก่

- ทะเบียนคุมเงินสัจจะสะสม
- บัญชีรายชื่อสมาชิก
- บัญชีเงินสด
- บัญชีรายวันรับเงิน
- บัญชีรายวันจ่ายเงิน

ขั้นตอนที่ 5 การเพิ่มพูนประสิทธิภาพของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

1. การประชุมคณะกรรมการบริหาร ควรประชุมทุก 3 เดือน เพื่อปรึกษา
หารือแก้ไขปัญหาร่วมกัน

2. กรรมการแต่ละคณะควรประชุมเดือนละครั้ง

3. ควรจัดให้มีการประชุมสมาชิกเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง

ขั้นตอนที่ 6 การติดตามผล และการนิเทศงาน

พัฒนากรผู้รับผิดชอบจะต้องคอยติดตาม พบปะคณะกรรมการและสมาชิก
อยู่เป็นประจำเพื่อให้คำแนะนำ และแก้ไขปัญหาลุ่สรรคในการดำเนินงานอย่างทันท่วงที

2.5.8 การบริหารงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

การบริหารงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ประกอบด้วยคณะกรรมการ
บริหาร 4 คณะ ได้แก่

1. คณะกรรมการอำนวยการ
2. คณะกรรมการเงินกู้
3. คณะกรรมการตรวจสอบ
4. คณะกรรมการส่งเสริม

โดยในแต่ละคณะกรรมการจะมีหน้าที่และองค์ประกอบของคณะกรรมการ
บริหารแต่ละคณะ ดังนี้

1. คณะกรรมการอำนวยการ ประกอบด้วย

1.1 ประธาน ทำหน้าที่ เป็นประธานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ซึ่งเป็นประธานในการประชุมใหญ่สมาชิก ประชุมคณะกรรมการบริหาร ประชุมคณะกรรมการอำนวยการ และลงนามในเอกสารสำคัญต่างๆ

1.2 รองประธาน ทำหน้าที่แทนประธาน

1.3 เภรัณูฉีก ทำหน้าที่รับผิดชอบการเงินของกลุ่ม

1.4 เลขานุการ ทำหน้าที่นายทะเบียนของกลุ่ม

1.5 กรรมการ ทำหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย

คณะกรรมการอำนวยการมีหน้าที่ ดังนี้

1. พิจารณารับสมาชิก การรับฝากเงิน กำหนดอัตราดอกเบี้ย

2. กำหนดการประชุมใหญ่ ท่างบดุลเสนอต่อที่ประชุม และแสดงผลงาน

ให้ที่ประชุมใหญ่ทราบ

3. พิจารณากำหนดวงเงินหุ้นสูงสุดที่สมาชิกคนหนึ่งจะถือหุ้นได้โดยไม่เกินกว่าร้อยละ 20 ของทุนดำเนินการทั้งหมด

4. จัดสรรเงินปันผล เงินเฉลี่ยคืน ก่อนการประชุมใหญ่

2. คณะกรรมการเงินกู้ ประกอบด้วย ประธาน เลขานุการ และกรรมการ

คณะกรรมการเงินกู้ มีหน้าที่พิจารณาคำร้องขอการกู้เงินของสมาชิก และจะต้องมาประชุม พร้อมกันทุกครั้งที่มีการพิจารณาคำร้องกู้ โดยมีหลักการพิจารณาถึงความสม่ำเสมอในการส่งเงินสัจจะสะสม การเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่ม และความสามารถของสมาชิกที่จะส่งใช้เงินคืนในการที่จะอนุมัติให้กู้หรือไม่ ต้องถ้อยมติเสียงข้างมากเป็นการตัดสินใจ นอกจากนี้ คณะกรรมการเงินกู้ยังมีหน้าที่คอยสอดส่องดูแลความเคลื่อนไหวของสมาชิกผู้กู้ทั้งติดตามเยี่ยมเยียนผู้กู้

3. คณะกรรมการตรวจสอบประกอบด้วย ประธาน เลขานุการและกรรมการ

คณะกรรมการตรวจสอบมีหน้าที่ตรวจสอบกิจการงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เช่น บัญชีการเงิน เอกสารการประชุม ในการตัดสินใจปัญหาต่างๆ ใช้คะแนนเสียงเป็นเอกฉันท์ เมื่อเห็นว่ากรรมการคณะนั้นมีพฤติกรรมส่อไปในทางทุจริต สามารถสั่งพักกรรมการได้ในการตรวจสอบทุกครั้งจะต้องทำบันทึก หรือรายงานให้คณะกรรมการอำนวยการทราบ

4. คณะกรรมการส่งเสริม ประกอบด้วยประธาน เลขานุการ และกรรมการ มีหน้าที่ชักชวนให้ผู้อื่นสนใจและสมัครเป็นสมาชิกต้องหมั่นให้ความรู้แก่สมาชิกเป็นประจำ เป็นผู้วางรากฐานที่มั่นคงให้กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

เงินทุน เงินสะสม และการเก็บรักษาเงินของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

1. เงินทุนของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต แยกออกเป็น 2 ส่วน คือ

1.1 ทุนสำหรับใช้เป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินการของกลุ่ม เช่น ค่าสมุด ดินสอ ปากกา เป็นต้น เงินจำนวนนี้ได้มาจากค่าสมัคร ค่าธรรมเนียมแรกเข้า และเงินบางส่วนที่กลุ่มแบ่งจากผลกำไร

1.2 ทุนดำเนินการเป็นเงินทุนที่นำไปทำกิจกรรมของกลุ่ม เช่นการให้กู้ ศูนย์สาธิตการตลาดยุ่งฉาง และธนาคารข้าว เงินจำนวนนี้ได้มาจากเงินสัจจะสะสมของสมาชิก เงินที่รับฝาก เงินกู้ยืม เงินอุดหนุนจากองค์กรอื่นๆ และเงินรายได้อื่นๆ ส่วนสมาชิกที่ลาออก หรือพ้นจากสมาชิกภาพจะต้องคืนเงินสัจจะสะสมให้แก่สมาชิกผู้นั้น

แหล่งที่มาของเงินทุนกลุ่ม มี ดังนี้

1. ค่าธรรมเนียม ค่าสมัคร และค่าปรับ
2. เงินสัจจะสะสมของสมาชิก
3. สมาชิกส่งใช้เงินกู้พร้อมดอกเบี้ย
4. มีผู้สมทบให้
5. ดอกเบี้ยจากเงินฝากธนาคาร
6. เงินกู้จากธนาคาร
7. รายได้พิเศษต่างๆ ที่คณะกรรมการกลุ่มจัดหามาได้
8. เงินทุนหมุนเวียนของกรมการพัฒนาชุมชน
9. เงินอุดหนุนของทางราชการสำหรับสนับสนุนกิจกรรมของกลุ่ม

2. เงินสัจจะสะสม คือเงินที่สมาชิกสัญญาสะสมไว้กับกลุ่มเมื่อสมัครเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต โดยสมาชิกใช้ดุลพินิจของตัวเอง วัดความสามารถในการออมของตนว่าจะสามารถสะสมไว้กับกลุ่มครั้งละเท่าไร และในระยะที่วัน เงินสะสมนี้กลุ่มจะผลัดเข้าเป็นเงินค่าหุ้นของสมาชิกโดยอัตโนมัติเมื่อสมาชิกสะสมเงินจนครบค่าหุ้นของกลุ่ม 1 หุ้น สมาชิกก็จะได้รับสิทธิการถือหุ้นในกลุ่ม 1 หุ้น และจะกระทำเช่นนี้เรื่อยๆ เท่ากับสมาชิกจะมีจำนวนหุ้นเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ตามอัตราการสะสมทรัพย์ของเขา

กิจกรรมกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

1. การกู้ยืม

1.1 การกู้ยืมเงิน คือ การกู้เพื่อดับความเดือดร้อนอย่างกะทันหัน เช่น การเจ็บไข้ได้ป่วย อุบัติเหตุ วงเงินที่กู้ได้ไม่เกินวงเงินที่คณะกรรมการกำหนดไว้ และจะต้องส่งคืนภายในกำหนดระยะเวลาโดยเคร่งครัด วงเงินกู้ยืมเงินนี้ไม่ควรให้มากเกินไปหรือน้อยเกินไปให้พอดีพอเหมาะตามสภาพของแต่ละท้องถิ่น

1.2 การกู้สามัญ เป็นการให้เงินแก่สมาชิกเพื่อจะนำไปใช้จ่ายลงทุนในการปรับปรุงพัฒนาอาชีพของสมาชิก เพื่อการปลดเปลื้องหนี้สินได้ถอนจำนวน จำนำ และความเดือดร้อนต่างๆ อันเนื่องมาจากการเจ็บป่วยในระยะยาวนาน เงินกู้ประเภทนี้จะพิจารณาให้กู้ในระยะสั้น และระยะยาวตามลักษณะอาชีพที่จะต้องลงทุน หรือตามความจำเป็นของการใช้

2. การออมทรัพย์อย่างสม่ำเสมอ กลุ่มจะส่งเสริมให้สมาชิกนำเงินมาออมทรัพย์ ในรูปของเงินค่าหุ้นโดยทั่วไปมูลค่าหุ้นละ 100 บาท เพื่อนำเป็นกองทุนสำหรับสมาชิกที่เดือดร้อน โดยกู้ยืมเมื่อถึงคราวจำเป็น การออมทรัพย์อย่างสม่ำเสมอจะทำให้กองทุนของกลุ่มโตขึ้นและสามารถบริหารสมาชิกได้อย่างทั่วถึง

3. การรับฝากเงิน หมายถึง สมาชิกนำเงินมาฝากไว้กับกลุ่ม เป็นเงินที่นอกเหนือจากการสะสมค่าหุ้นของสมาชิก เพื่อการระดมทุนให้กลุ่มสามารถบริการสมาชิกได้อย่างทั่วถึงโดยจะได้รับผลตอบแทนในรูปของดอกเบี้ย โดยอัตราดอกเบี้ยและวิธีการฝากเงิน จะขึ้นอยู่กับระเบียบที่กลุ่มกำหนดไว้ ประเภทเงินฝากที่กลุ่มออมทรัพย์เปิดบริการ มี 2 ประเภท คือ เงินฝากออมทรัพย์และเงินฝากประจำ เงินฝากออมทรัพย์สามารถถอนได้ตลอดเวลา แต่เงินฝากประจำสามารถถอนได้เมื่อครบกำหนดระยะเวลาแห่งการรับฝาก

2.6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.6.1 งานวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

กิ่งแก้ว อินทว้าง และวีระศักดิ์ อนันตมงคล (2532 :75) ได้ทำการศึกษาเรื่องดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตกับการพัฒนาชนบท ศึกษาเฉพาะกรณีกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่ชนะเลิศการประกวดระดับเขต พบว่าปัจจัยหรือมูลเหตุที่ทำให้กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตประสบผลสำเร็จ ประกอบด้วยปัจจัยจากภายในและปัจจัยภายนอกชุมชน ปัจจัยภายในชุมชน ได้แก่ การมีผู้นำที่มีประสิทธิภาพทั้งผู้นำทางศาสนา และผู้นำทางการปกครอง มีคณะกรรมการบริหารที่มีความสามารถเฉพาะเหมาะสมตามบทบาทหน้าที่ มีการประกอบอาชีพมากกว่า

หนึ่งอย่างและรายได้ค่อนข้างดี มีขีดความสามารถในการทำความเข้าใจระเบียบของกลุ่มและการเก็บออมสูง ส่วนปัจจัยภายนอกชุมชน ได้แก่ การมีแผนนโยบายจากส่วนกลางเป็นคู่มือในการปฏิบัติงาน การสนับสนุนด้านวิชาการ การติดตามผลการตรวจเยี่ยมจากเจ้าหน้าที่ทุกระดับอย่างสม่ำเสมอ และได้รับการสนับสนุนงบประมาณเป็นเงินทุนหมุนเวียนแก่กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในการดำเนินงาน

จรัญ พุฒิมวงส์ (2537 : 90-98) ได้ศึกษาเรื่อง กระบวนการทางการศึกษา และปัจจัยที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต พบว่ากระบวนการทางการศึกษาที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต มี 2 ลักษณะคือ

1. การศึกษาที่เกิดจากการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่เกิดขึ้นภายในสมาชิกกลุ่ม ในการพบปะพูดคุยกันเองในชุมชนตามกิจกรรมต่างๆ ของหมู่บ้านทั้งจากการศึกษาคูงานจากบุคคลภายนอก และจากการไปศึกษาคูงานที่ประสบความสำเร็จ

2. กระบวนการการศึกษาอย่างเป็นทางการในรูปแบบการฝึกอบรมและ การสัมมนาในระยะสั้นๆ ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาสำหรับผู้นำกลุ่มเพื่อให้สามารถนำไปเผยแพร่แก่สมาชิกต่อไป

ประภาส ศิลปรัศมี (2538 : 75-83) ได้ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อความแตกต่างในความสำเร็จของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความแตกต่างในความสำเร็จของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต โดยเน้นที่ตัวสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ฯ คือ ปัจจัยทางด้านสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งได้แก่ในเรื่องของระดับรายได้ และจำนวนสมาชิกในครัวเรือนของสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ฯ ปัจจัยทางการได้รับข้อมูล และความสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ในเรื่องการประชุมชี้แจงเรื่องกลุ่มและการได้รับข่าวสารจากกลุ่ม สุดท้าย คือปัจจัยด้านความเข้าใจหลักการ วัตถุประสงค์ และวิธีการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตของสมาชิกกลุ่ม

อารีย์ เชื้อเมืองพาน (2540 : 133-143) ได้ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวของธุรกิจชุมชนสะสมทุนในภาคเหนือ โดยทำการศึกษากลุ่มสะสมทุนที่เป็นกลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มเครดิตยูเนียนและกลุ่มสะสมทุนที่พัฒนาเป็นรูปแบบสหกรณ์ในเขตจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ / ล้มเหลวของกลุ่มสะสมทุน คือ ผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่มและความต่อเนื่องของผู้นำกลุ่ม สมาชิกกลุ่ม ลักษณะการบริหารงาน และผู้บริหารงาน

การนำเอาเทคโนโลยีมาปรับใช้ในการบริการ การขยายกิจกรรมของกลุ่ม การสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐ

เจริญพงษ์ วิญญูรักษ์ (2544 : 102-109) ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีส่วนกำหนดความสำเร็จในการประกอบธุรกิจชุมชน ศึกษาเฉพาะกรณี กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตคอนฟิงแดง อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี พบว่าธุรกิจชุมชนที่กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตประกอบการ ได้แก่ การรับฝากและให้กู้ยืม ศูนย์สาธิตการตลาด ธนาคารข้าว และการซื้อขาย / รับจํานำเกลือ ส่วนใหญ่เป็นธุรกิจที่ประสบผลสำเร็จและมีผลประกอบการที่ดี ทั้งในด้านรายได้ ความพึงพอใจของสมาชิกและการสร้างความยอมรับจากภายนอก ซึ่งมีปัจจัยที่ก่อให้เกิดผลสำเร็จ 2 ประการคือ ปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายใน ได้แก่ การมีผู้นำกลุ่มที่มีความรู้ความสามารถ และมีคุณสมบัติเฉพาะตัวที่สมาชิกส่วนใหญ่ยอมรับ การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มในการสนับสนุนธุรกิจชุมชนในรูปแบบต่างๆ ประเภทและขนาดของธุรกิจชุมชน ปัจจัยภายนอก ได้แก่ สภาพเศรษฐกิจภายนอกที่เอื้ออำนวยต่อการประกอบธุรกิจ และการได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐและเอกชนในด้านต่างๆ อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

2.6.2 งานวิจัยเกี่ยวกับกลุ่ม

สันติสุข เทศประสิทธิ์ (2534 : 112-125) ได้ทำการศึกษาเรื่องบทบาทองค์กรประชาชนในการพัฒนาเศรษฐกิจชนบท ศึกษาเฉพาะกรณีกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต บ้านคันชา พบว่า กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านคันชา มีบทบาทดังต่อไปนี้

1.บทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนประสิทธิภาพการผลิตในด้านกิจกรรมการจัดหาปัจจัยการผลิต การส่งเสริมให้มีการใช้ปัจจัยการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ ให้มีการส่งเสริมการออม การระดมทุน และส่งเสริมการลงทุน

2.บทบาทองค์กรในด้านการตลาด จะมีบทบาทในการส่งเสริมการขายผ่านระบบกลุ่ม การสร้างอำนาจต่อรองทางการตลาด ของสมาชิกให้มีมากขึ้นในตลาดการเกษตร

3.บทบาทขององค์กรในการพัฒนาอาชีพ รายได้ และการมีงานทำโดยส่งเสริมให้มีการส่งเสริมอาชีพรอง และให้มีงานทำมากขึ้น

จารุพรรณ สายสุคนธ์ (2537 : 72-85) ได้ทำการศึกษาเรื่องศักยภาพของกลุ่มและองค์กรท้องถิ่นในการพัฒนาชนบท พบว่ามีปัจจัยที่สำคัญ 2 ประการในการพัฒนาองค์กรท้องถิ่นกล่าวคือ ปัจจัยภายนอก ได้แก่ นโยบายของรัฐบาลในการส่งเสริมกลุ่ม การเรียนรู้

จากสื่อต่างๆของกลุ่ม สภาพแวดล้อมทางสังคม เช่น ความสัมพันธ์อันดีของคนในชุมชน ตลอดจน การปฏิสัมพันธ์กับองค์กร / กลุ่มต่างๆ ส่วนปัจจัยภายใน ได้แก่ สมาชิกในกลุ่ม ซึ่งครอบคลุมถึง เพศ อายุ การศึกษา และพฤติกรรมของคนในกลุ่ม ตลอดจนถึงจุดมุ่งหมายของกลุ่ม และการติดต่อสื่อสารภายในกลุ่มหรือองค์กร ปัจจัยที่กล่าวมาข้างต้นนี้ จะส่งผลต่อวิธีการพัฒนาทรัพยากร มนุษย์ให้มีศักยภาพ เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงตามแนวทางการพัฒนาชนบท

ชวลิต สังขพงศ์ (2543 : 178-183) ได้ทำการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของ สมาชิกในกิจกรรมกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ตำบลเขาพังไกร อำเภอหัวไทร จังหวัด นครศรีธรรมราช พบว่า การดำเนินกิจกรรมกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต สมาชิกให้ความร่วมมือใน การเข้ามาส่วนร่วม ส่งผลให้กลุ่มออมทรัพย์ฯ ประสบผลสำเร็จในระดับหนึ่ง สามารถช่วยเหลือซึ่ง กันและกันในกลุ่มสมาชิกได้เป็นอย่างดีทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม การที่กลุ่มประสบผลสำเร็จ ได้ต้องอาศัยความร่วมมือจากสมาชิกกลุ่ม ความรู้ความเข้าใจของสมาชิกที่มีต่อกลุ่มออมทรัพย์ และบทบาทของหน่วยงานรัฐที่เข้ามาให้การสนับสนุน อุปสรรคและปัญหาที่กลุ่มประสบคือ การมี ทัศนคติที่ไม่ดีของสมาชิกบางคน ซึ่งส่งผลต่อการเข้ามาส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม